

LITERATURA

SIMONA ŠKRABEC

Totes aquestes paraules, convertides en pols

Jordi Lara reconstrueix, sense condescendència i sense adoptar una mirada externa, la desaparició de Lluís Maria Xirinacs, que l'agost del 2007 va pujar a la muntanya per deixar-s'hi morir d'inanició.

Jordi LARA
Sis nits d'agost
Barcelona:
Edicions de
1984, 2019,
208 pp., 18 €

this dust of words és el títol d'un documental de 2008 —cal citar-lo en minúscula—, dirigit per Bill Rose. El relat fílmic reconstrueix el relat d'un article, publicat el 2001 a *Stanford Magazine*, per l'aleshores professor d'aquesta mateixa universitat John Felstiner, conegut per la seva biografia de Paul Celan. Resulta que Felstiner va tenir una alumna, Liz Wiltsee. I la Liz va escriure un assaig sobre Beckett amb aquest títol tan bell, «seixanta quatre pàgines sense pàgines ni dividir en capítols», sense posar les citacions de Beckett entre cometes, sense utilitzar majúscules...

La jove escrivia com l'aigua que es precipita torrencera avall i amb això va cridar l'atenció del professor. En el seu article, Felstiner explica que després de «trenta anys d'incomunicado» va descobrir que la seva exalumna, un cop acabats els estudis, es va perdre per Europa. En tornar a Amèrica, no va arrencar ben bé cap feina. Es va tornar psicològicament molt fràgil. Vivia al carrer del que li donaven els veïns d'una petita ciutat californiana. La seva presència hi era, assegura el professor de Stanford, amablement tolerada per la comunitat. Fins que un bon dia, la noia va dir: «Me'n vaig a casa» i va remuntar a peu, seguint el traçat de l'autopista, una distància inversemblant, fins arribar a una reserva natural. Va desaparèixer un dia de juny de 1999 i tot just el gener de l'any següent, «un caçador d'ànecs» va trobar les seves restes al mig d'aquells immensos boscos.

La lluita de la Liz amb l'esquizofrènia, prou maldestrament reconstruïda ja pel biògraf de Celan, va ser convertida en un d'aquells documentals lacrimògens. La lliçó moral quedava resumida en una sola frase: «Aquesta noia, tan dotada per la ciència i la literatura, una autora prolífica que va aprendre autònomament xinès i grec antic, va esdevenir una indígena sense llar.» És això, el que més tem la societat avançada, que l'esforç d'adquirir títols i honors no serveixi per evitar la misèria i la pobresa, que l'atzar no es pugui controlar.

Durant una estada d'estudis en aquella mateixa universitat, vaig veure la pel·lícula, en una habitació rellogada, en la minúscula pantalla de l'ordinador, en un d'aquells silencis fantasmagòrics de les zones privilegiades dels Estats Units. Poques vegades he sentit tanta vergonya davant el meu propi ofici, és a dir davant la capacitat que suposadament tenim els analistes per mirar-nos les vides dels altres, i els seus patiments, amb ulls objectius, convertint tot dolor humà en un problema ben teòric. Em va ofendre el cinisme amb el qual l'acadèmia és capaç de treure's tota responsabilitat de sobre davant d'un ésser feble i convertir-lo en un exemple de les seves pròpies preocupacions.

Però encara molt més em va colpí la dignitat d'aquesta jove que va morir tot just complir cinquanta anys. Tot i el seu aïllament més absolut, la Liz es va prendre, ella sola, el dret a una mort digna. Va remuntar el riu de cotxes fins abandonar aquella mateixa civilització que a ella l'havia abandonada a una solitud definitiva. Es va fondre amb la natura. Des de la renúncia, tota persona pot recuperar al final la seva llibertat. No es tractava de cap mort voluntària, sinó d'un gest íntim de resistència. La Liz no es va acomiadar amb una paraula —tota paraula sempre es converteix en pols—, sinó que va formular un no implacable amb el silenci que ressona i s'expandeix, que és impossible d'ignorar.

Jordi Lara a *Sis nits d'agost* recorre els últims dies de Lluís Maria Xirinacs que, com bé sabem, l'agost de 2007 va pujar a les muntanyes per deixar-s'hi morir d'esgotament i d'inanició el dia que complia setanta-cinc anys. Lara esquiva el perill que va soterrar la lluita existencial de la Liz Wiltsee sota el permagel acadèmic que ho jutja tot amb rigidesa, distàncies calculades i una enorme dosi de condescendència.

En aquest llibre, el cronista no adopta la mirada externa d'algú que estudia un cas curiós. La veu del narrador reflecteix un jo feble i in-

segur. L'autor adopta la perspectiva d'algú que es busca i que confessa obertament la necessitat de trobar respostes més enllà dels camins habituals. Un accident de cotxe —va topiar amb un animal que creuava la carretera en plena nit— el va asserejar fins al punt de perdre la confiança en la vida, en la seguretat de l'existència. Una descoberta així és sempre brutal, sacseja cada bri de l'ésser. Significa saber-se, de cop, mortal. Significa adonar-se que tot el que fem és menys que un conjur. La incertesa de totes les vides és immensa, incalculable. Un sol instant, i la sort pot canviar per sempre.

En aquest sentit, per a Jordi Lara l'exemple "terapèutic" de Xirinacs va més enllà d'una investigació absorbidora que permet a l'autor desaparèixer dins del text, dins d'una recerca obsessiva i oblidar-se així d'ell mateix i amb això superar l'estremidosa revelació sobre la seva pròpia mortalitat. L'autor escriu per trobar un consol davant d'un accident fortuït que li ha fet trontollar la confiança en tot el que l'envolta. S'arrapa a la voluntat fèrria de Xirinacs per recobrar la capacitat de fer el pròxim pas, i així, de poder seguir endavant. Si és possible conduir no només la vida, sinó també el darrer viatge, amb un càlcul tan minuciós, llavors és possible alliberar-se de totes les pors ridículament petites i superar la preocupació per les incerteses més imprevisibles.

El concepte d'*amor fati* nietzschian diu que no cal témer la mort perquè els daus de la fortuna de cada persona ja han caigut només en néixer. Si la mort és simplement inevitable, ens podem alliberar de la por de morir. Amb aquesta acceptació, l'home pot recuperar plenament la llibertat d'acció. En aquest punt, s'ha interpretat Nietzsche sovint com algú que incitava a prendre unes decisions temeràries i se'l va fer servir de lema per enviar els joves a morir per causes nobles, o coses semblants.

Però l'acceptació del destí inevitable —crec— no necessàriament implica cap mena de justificació, no confirma cap causa, no instaura cap

sentit. M'inclino a pensar que es tracta només d'acceptar el fet en si mateix i prou, deixar de lluitar amb el corrent, cedir, entendre la vida com un tot amorf. La nostra existència és inevitablement una incessant transformació. No és fàcil, és clar, obligar-se a pensar amb aquesta sang freda, però filosòficament sí que és ben possible.

En aquest punt convé recordar que Xirinacs va avisar, a la manera d'un savi, en la nota del seu comiat, que el seu camí era incert. No ho hem d'entendre en el sentit, tal com bromeja —per treure's de sobre l'esgarrifança gèlida de quan tractem les darreres coses— Jordi Lara, que diu que si el seu exemple el seguissin les multituds, les muntanyes se'ns omplirien de moribunds i de cossos en descomposició. El perill de copiar massivament la determinació d'un

llop solitari simplement no existeix. No estem pas davant d'una rauxa romàtica com ho havia estat, per exemple, la desesperació amorosa de Werther que va seduir tants joves lectors amb el suïcidi com a mesura dràstica per acabar amb les penes del cor. L'entrenament per poder assumir una renúncia tan definitiva com la que s'havia plantejat Lluís Maria Xirinacs no és a l'abast pràcticament de ningú. L'esperit d'ermità és rar i, per sort, impossible de copiar en cap versió més assumible i lleugera.

Hi ha però un altra classe d'incertesa, o millor dit, de perill que aquesta audàcia pot suscitar i la nota del filòsof segurament es refereix més aviat a aquesta possibilitat. Creure que tenim la llibertat de disposar de la vida d'un mateix pot significar, per extensió, que també la vida de qualsevol altra persona sigui igualment a

Lluís Maria Xirinacs

disposició d'una voluntat extrema, sota unes determinades circumstàncies. Si la llibertat s'imposa com a única restricció, llavors tot és només qüestió de grau. Una voluntat individual pot ser premeditada i es pot convertir en un missatge que cal transmetre quan les paraules no basten. Però la confusió d'aquest acte únic amb les inèrcies col·lectives pot conduir a les pitjors aberracions imaginables. Les idees filosòfiques, quan van carregades amb la potència immensa de voler trobar justificacions per a la mort, no són mai innocents. En aquest sentit, el millor que hagi pogut passar és que «la transsubstanciació» de Xirinacs s'hagi oblidat com un fet bàsicament inexplicable, que no hagi servit d'exemple de res, ni hagi suposat el principi de cap doctrina.

La manera com el filòsof va decidir fondre's amb la muntanya difereix en un punt substancial amb la desintegració silenciosa de la Liz Wiltsee en els boscos californians. És un gest fet a propòsit un dia singular, el dia del seu aniversari, i denota una planificació molt conscient. A més, hi ha un fet que Jordi Lara exposa amb insistència, però sense poder trobar-hi cap mena d'explicació. Després dels sis dies exposat a la intempèrie, el cos del filòsof va ser trobat pràcticament intacte. Com interpretar aquest «cos incorrupte», amb el qual s'han trobat els agents de policia primer i, més tard també l'escriptor-detectiu que intentava reconstruir el relat amb totes les seves implicacions?

Xirinacs va posar en escena una mort en la qual ni una fortíssima tempesta d'estiu, que va assotar la muntanya durant dies, no va fer cap rastre sobre el seu cos incorrupte. Se'n reia, el vell savi, de la ingènua convicció que les persones som esborrables? Espero que sí, de debò espero que aquest fos el seu últim missatge. Tots els sistemes repressius creuen que poden oblidar-se del cos, que només els cal gestionar les nostres virtualitats, no pas la nostra presència a la terra. Kafka, en el seu conte «En la colònia penitenciària» va construir una màquina de tortura

terrible per recordar-nos exactament això, que la sentència sempre s'escriu sobre un cos present i inesborrable. No es poden sotmetre països sobre el mapa ni les persones sense prendre'ls el dret al seu cos. Amb aquella exposició a les forces de la natura que estranyament no el van malmetre, el filòsof ens recorda la importància d'allò que som, el que representem amb aquesta única i singular vida que ens ha estat donada i amb el nostre cos fràgil, i alhora, inesborrable, definitivament present.

En aquest sentit, la feina d'un crític —o d'un analista— és certament més delicada que la d'un narrador. Els que rellegim els relats, ens hem de preguntar per les possibles explicacions, els fets despullats no ens basten. Un autor, en canvi, en té prou de construir una trama que resulti almenys tan interessant com la vida mateixa. Una interpretació exigeix la capacitat de suportar les mirades alienes, l'exposició davant el públic és en aquest cas inevitable. Qui interpreta, emet judicis que poden resultar molestos o equivocats.

El «misteri» Xirinacs mostra vivament com tots els que ens impliquem en la recerca d'un sentit, formem tanmateix part d'una mateixa cadena de comunicació. La persona de Xirinacs com un home històric, l'autor literari que va voler reconstruir el personatge per a un relat i també qualsevol intèrpret del llibre de Jordi Lara, tots, volem trobar respostes difícils —i no sempre les trobem. Però encara que no puguem arribar a esbrinar en tot aquest garbuix d'idees i de fets una única veritat coherent i segura, tot aquest diàleg per si sol ja val la pena. Totes aquestes veus que cerquen una veritat són les que donen sentit al que som.

El valor del llibre de Jordi Lara és aquest. L'autor es planteja com una comunitat tota sencera confronta un fet tan singular com la decisió conscient d'un home gran i savi d'abandonar la vida com si perís quietament, sense prestar cap resistència. La sensibilitat de l'autor és commo-

vedora. Lara reconstrueix no pas una trama, sinó una cadena de reaccions de persones diverses davant d'un fet inaudit. Ens mostra com entre tots trobem respostes, explicacions, consols —el que sigui—, fins i tot allà on no n'hi ha cap, d'explicació. Retrata una societat madura, cohesionada. Ens mostra un metge que té el valor d'aparèixer en la reconstrucció dels fets amb el seu nom i cognom sense témer les conseqüències que se'n puguin derivar davant d'instàncies menys sensibles. L'autor mostra també amb tendresa la ingenuïtat dels qui creuen en solucions miraculoses i la tossuderia dels qui s'han instal·lat més enllà de la civilització per decisió pròpia i que planten cara a la societat de consum. El destí insòlit d'un únic home serveix per posar sobre la balança la nostra manera de dir què és bo i què perjudicial. Gràcies a aquesta investigació d'un cas, totes les certes estan posades en joc.

L'autor de *Sis nits d'agost* ofereix una visió panoràmica, o si voleu, crea el seu univers literari des d'una «consciència estesa». Tot és ara i aquí, i cadascú de nosaltres és una minúscula peça en un mecanisme infinitament complex. En un punt, el narrador perd la necessitat d'investigar el cas a fi de curar-se. Gràcies a aquesta visió tan àmplia, troba el seu lloc al món i s'oblida de la seva pròpia fragilitat i incertesa. Va adoptant, cada cop més, la veu serena, recupera el domini sobre la investigació i mostra el control sobre el relat, fins que esdevé un observador extern, llunyà. De cop, és capaç de mirar-s'ho tot amb aquella característica indiferència professional de periodistes, detectius o cirurgians. Descriu el que ha descobert, però ja no s'hi implica des de la seva pròpia ferida.

La conclusió més important del llibre és la mirada còsmica que plana sobre els personatges i els seus viarans incerts. El llibre ens ve a dir que tots som part d'un sol instant compartit. Lara ha aconseguit crear una mirada que resumeix la noció del temps i ens confronta amb la finitud de totes les coses. ■